

Ikääntyneiden asumispalvelujen myöntämisperusteet ja soveltamisohjeet

Hyväksytty/käsitelty (missä toimielimessäxxxxxxxxxx) xx.xx.20xx § xxx

Sisällysluettelo

1	Asumispalveluiden myöntämisen periaatteet	3
2	Asumispalvelujen tavoitteet ja sisältö	3
2.1	Asumispalvelut (Sosiaalihuoltolaki 21§)	3
2.2	Laitospalvelut (Sosiaalihuoltolaki 22§)	4
2.3	Lyhytaikainen asumispalvelu	4
3	Asumispalvelujen myöntämisperusteet	5
3.1	Lyhytaikainen asumispalvelu	5
3.2	Tuettu asuminen ja palveluasuminen	6
3.3	Tehostettu palveluasuminen	6
3.4	Pitkäaikainen laitoshoido	7
4	Muut edellytykset asumispalvelun myöntämiselle ja jatkumiselle	8
	Liite 1 Asumispalvelun sisältö	10

1 Asumispalveluiden myöntämisen periaatteet

Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän ikääntyneiden palveluiden strategisena tavoitteena on mahdollistaa ikäihmisen turvallinen kotona asuminen. Ikääntyneiden kotona asumista tuetaan ensisijaisesti järjestämällä ennaltaehkäiseviä ja kuntouttavalla työotteella toteutettuja palveluita. Laadukkaat ja asiakaslähtöiset palvelut pyritään tarjoamaan asukkaille tasapuolisesti huomioiden kuitenkin Keski-Uudenmaan alueelliset erot.

Vanhuspalvelulaki (980/2012) linjaa kotiin annettavat palvelut ensisijaiseksi iäkkään henkilön pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamisen muodoksi. Tavoitteena on, että asiakas hoidettaisiin omaan kotiinsa, omaishoidossa tai perhehoidossa silloin, kun hänen hoidon- ja huolenpidon tarpeensa ei ole ympärivuorokautista.

Asumis- tai laitospaikan hakeminen tulee ajankohtaiseksi, mikäli yksityiskotiin järjestettävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä muut tukipalvelut koetaan riittämättömiksi. Ennen palveluasumiseen sijoittamispäätöstä tarjotaan intensiivinen ja kuntouttava arviointijakso sekä kartoitetaan perhehoidon mahdollisuus. Perhehoito on hoitomuotona aina ensisijainen tuettuun ja tehostettuun palveluasumiseen nähden.

Palveluiden tarve arvioidaan laaja-alaisesti yhteistyössä asiakkaan ja hänen läheistensä sekä hoitoon osallistuvan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä koostuvan moniammatillisen työryhmän kanssa. Arvioinnin tukena käytetään RAI-toimintakyvyn arviointijärjestelmää ja MMSE-muistitestiä. Mikäli asiakkaan toimintakyky on arvioitu RAI-mittarilla, sen tulos määrittelee asiakkaan palveluntarpeen.

Ympärivuorokautiset asumispalvelut on tarkoitettu erityisesti niille asiakkaille, jotka tarvitsevat säännöllisesti hoivaa, huolenpitoa ja/tai sairaanhoidollista apua ympärivuorokautisesti eivätkä selviydy omassa kodissa laaja-alaisen tukipalvelujen ja kotona asumisen tukevien palvelujen turvin.

2 Asumispalvelujen tavoitteet ja sisältö

2.1 Asumispalvelut (Sosiaalihuoltolaki 21§)

Sosiaalihuoltolain mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut. Asumispalveluja toteutettaessa on huolehdittava siitä, että henkilön yksityisyyttä ja oikeutta osallistumiseen kunnioitetaan ja hän saa tarpeenmukaiset kuntoutus- ja terveydenhuollon palvelut.

Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla.

Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut.

Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti.

2.2 Laitospalvelut (Sosiaalihuoltolaki 22§)

Sosiaalihuollon laitospalveluilla tarkoitetaan hoidon ja kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä. Laitospalveluja voidaan järjestää lyhytaikaisesti tai jatkuvasti, päivisin, öisin tai ympärivuorokautisesti. Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoksessa vain, jos se on henkilön terveyden tai turvallisuuden kannalta perusteltua, taikka siihen on muu laissa erikseen säädetty peruste.

Laitospalveluja toteutettaessa henkilölle on järjestettävä hänen yksilöllisten tarpeidensa mukainen kuntoutus, hoito ja huolenpito. Hänelle on lisäksi pyrittävä järjestämään turvallinen, kodinomainen ja virikkeitä antava elinympäristö, joka antaa mahdollisuuden yksityisyyteen ja edistää kuntoutumista, omatoimisuutta ja toimintakykyä.

2.3 Lyhytaikainen asumispalvelu

Lyhytaikaisella hoidolla tuetaan ikäihmisten selviytymistä mahdollisimman pitkään omassa kodissaan. Lyhytaikaisen hoidon tavoitteena on kotona asumisen mahdollistaminen, hoidettavan toimintakyvyn ylläpito ja parantaminen. Samalla ehkäistään pitkäaikaisen ympärivuorokautisen perhehoidon, palveluasumisen ja laitoshoidon tarvetta. Lyhytaikainen hoitojakso voi toimia myös palvelutarpeen selvittely- ja arviointijaksona. Lyhytaikaishoito voi olla myös jostain kriisistä johtuvaa (esim. tulipalo, äkillinen tilanteen heikkeneminen, hoitavan omaisen tai omaishoitajan sairastuminen).

Lyhytaikaishoitojaksot voivat toistua säännöllisesti (intervallihoitojaksot, omaishoitajan lakisääteisten vapaiden järjestäminen) tai ne voivat olla satunnaisia. Lähtökohtaisesti lyhytaikaishoidon myöntämisen perusteina käytetään kotihoidon ja omaishoidon kriteerejä yksilöllisen arvion pohjalta.

3 Asumispalvelujen myöntämisperusteet

Asumispalvelujen tarpeenarvioinnissa olennaista on kokonaisarvio tilanteesta. Kokonaisarvioon vaikuttavat myös asiakkaan selviytymistä heikentävät sairaudet, asumisolosuhteet, sosiaalinen verkosto ja työntekijän kokonaisarvio henkilön selviytymisedellytyksistä. Lisäksi otetaan huomioon vaikeat psyykkiset, sosiaaliset tai turvallisuuteen liittyvät ongelmat.

Palveluiden myöntäminen perustuu henkilökohtaiseen kokonaisvaltaiseen palvelutarpeen selvittämiseen, joka kattaa henkilön omat voimavarat, toimintakyvyn, terveydentilan, päivittäisten toimintojen sujumisen, asumisolosuhteet ja sosiaalisen verkoston. Asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa käytetään lähtökohtaisesti RAI- järjestelmää. RAI on asiakkaiden hoidontarpeen, laadun sekä kustannusten arviointi- ja seurantajärjestelmä.

Palvelutarpeen selvittäminen ei johda automaattisesti tehostetun palveluasumisen myöntämiseen, vaikka myöntämisperusteet täyttyisivät. Ensisijaisesti pyritään aina tukemaan asiakkaan kotona asumista laaja-alaisilla ja monipuolisilla kotona asumisen palveluilla ja ratkaisuilla.

3.1 Lyhytaikainen asumispalvelu

Palvelun lähtökohta:

Asiakas tarvitsee lyhytaikaisesti huolenpitoon, hoivaan, hoitoon ja kuntoutukseen tukea kotona asumisen jatkumiseksi. Palvelu voidaan myöntää kotihoidon tai omaishoidon tukipalveluna. Se voidaan myöntää myös arviointijaksona toimintakyvyn ja hoivan tarpeen tai oikean jatkohoitopaikan arvioimiseksi. Palvelulla myös ehkäistään pysyvän ympärivuorokautisen palveluasumisen ja laitoshoidon tarvetta.

Avuntarve:

Asiakas tarvitsee lyhytaikaista asumispalvelua kotona asumisen tai omaishoidon tueksi. Lyhytaikainen asumispalvelu voi myös tukea omaisten arjessa jaksamista ja mahdollistaa omaishoitajien vapaapäivien järjestämisen. Lyhytaikaishoito voi olla myös jostain kriisistä johtuvaa (esim. tulipalo, äkillinen tilanteen heikkeneminen, omaishoitajan sairastuminen).

Toimintakyky:

Asiakkaan fyysinen tila / toimintakyky on merkittävästi heikentynyt.

Muuta:

Lyhytaikaishoitajakset voivat toistua säännöllisesti (intervallihoitajakset, omaishoitajan lakisääteisten vapaiden järjestäminen) tai ne voivat olla satunnaisia. Palvelua voidaan myöntää myös äkilliseen tarpeeseen (esim. omaishoitajan tilanteen muutos tai onnettomuus). Palvelu voidaan järjestää myös lyhytaikaisena laitoshoitona. Palvelu voidaan myös myöntää asiakkaalle, joka odottaa ympärivuorokautisen asumispalvelun tai laitoshoidon paikkaa eikä selviydy kotona avopalvelun tukitoimin.

3.2 Tuettu asuminen ja palveluasuminen

Palvelun lähtökohta:

Asiakas hyötyy itsenäisestä asumisesta ja liikkuu apuvälineen kanssa tai ilman

Avuntarve:

Asiakas tarvitsee apua henkilökohtaisista toimista selviytyäkseen tai huomattavassa määrin ohjausta ja/tai valvontaa. Asiakas selviytyy pääsääntöisesti yhden hoitajan avustettavana. Asiakas hyötyy itsenäisestä asumisesta, kykenee liikkumaan itsenäisesti tai apuvälineen turvin.

Toimintakyky:

Asiakkaan toimintakyky on osittain alentunut fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista tai kognitiivisista syistä, mutta he eivät tarvitse ympärivuorokautisesti hoivaa ja huolenpitoa tai asiakkaan yöaikainen avun saanti voidaan turvata turvapuhelimella ja tarvittaessa yöaikaisilla käynneillä. Asiakkaan muisti voi olla alentunut, mutta hänellä ei ole taipumusta hyvinvointia ja terveyttä uhkaavaan harhailuun.

Muuta:

Asiakkaalla on voimakas turvattomuuden tunne, joka estää asumisen hänen omassa yksityiskodissaan. Asiakkaalla voi olla lieviä käytösoireita.

Tuetun asumisen ja palveluasumisen myöntämiskriteerit:

Palvelun myöntämisessä noudatetaan kotihoidon myöntämisen perusteita. Palvelun myöntämisessä otetaan lisäksi huomioon vaikeat psyykkiset, sosiaaliset tai turvallisuuteen liittyvät ongelmat.

3.3 Tehostettu palveluasuminen

Palvelun lähtökohta:

Ympärivuorokautiseen hoiva-asumiseen siirtymisen lähtökohtana on, että kaikki kotona asumista tukevat palvelut on todettu riittämättömiksi.

Avuntarve:

Asiakas ei selviydy kotihoidon käyntien välillä yksin, riippumatta kotikäyntien määrästä tai muista tukipalveluista. Asiakkaan itsenäinen selviytyminen omassa kodissaan ei ole mahdollista tehostettujen avopalveluidenkaan turvin.

Toimintakyky:

Asiakkaan toimintakyky on selvästi alentunut fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista tai kognitiivisista syistä ja hän tarvitsee ympärivuorokautista hoivaa ja huolenpitoa. Asiakas ei kykene fyysisen tilansa / toimintakykynsä heikentymisen tai muiden syiden perusteella selviytymään nykyisessä asumismuodossa avopalvelujen keinoin tuettuna. Asiakkailla voi olla myös sairaudesta johtuen vaikeita käytösoireita.

Muuta:

Asiakas odottaa hoiva-asumisen paikkaa kotona palvelujen turvin, erikoissairaanhoidon tai terveyskeskussairaalan osastolla, kotiutusyksikössä tai hoiva-asumisen yksikön lyhytaikaispaikalla.

Seuraavista mittareista tulee nousta yli määriteltujen arvojen kaksi tai useampi mittari:

Tehostetun palveluasumisen myöntämiskriteerit	
TOIMINTA-KYKY JA MUISTI	<p>MAPLe vähintään 4, suuri / erittäin suuri (palvelutarve, asteikko 1-5)</p> <p>Lisäksi vähintään kaksi seuraavista:</p> <ul style="list-style-type: none"> • MMSE 17 tai vähemmän (muisti, asteikko 0-30) • ADL vähintään 4 (runsas avuntarve, asteikko 1-6) • CPS yli 4 (kognition keskivaikkea heikkeneminen ja/tai keskivaikkea/vaikea muistisairaus, asteikko 0-6) <p>Lisäksi täydentävänä jokin seuraavista, mikäli edellisistä vain yksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IADL vähintään 17 (arkisuoriutumisen, asteikko 0-21) • DRS vähintään 4 (masennus, asteikko 0-14) • CHES vähintään 4 (terveydentilan vakaus, asteikko 0-5)
Muita mittareita yksilöllisen tarpeen mukaan	<ul style="list-style-type: none"> • RAVA vähintään 3,2 (toimintakyvyn arviointi, käytetään mikäli kunnan alueella ei ole käytössä RAI-toimintakykyarviointijärjestelmää) • MNA (Ravitsemustilan arviointi) • GDS-15 (Myöhäisiin depressioseula) • Kaatumisvaaran arviointi • SPPB (lyhyt fyysisen suorituskyvyn arviointi) • Audit (Alkoholin käytön riskit)

3.4 Pitkäaikainen laitoshoido

Palvelun lähtökohta:

Palvelua voidaan tarjota vain asiakkaille, joiden laitoshoidon on lääketieteelliset perusteet tai laitoshoido asiakkaan arvokkaan elämän ja turvallisen hoidon kannalta muuten perusteltua.

Avuntarve:

Asiakkaan tarvitsemaa palvelua ei voida järjestää tarpeiden mukaisesti kotona tai palvelutalossa.

Asiakas tarvitsee jatkuvaa lääketieteellistä, sairaanhoidollista tai muuta hoitoa.

Toimintakyky:

Asiakkaan toimintakyky on merkittävästi heikentynyt ja henkilöllä on jatkuva avuntarve kaikissa päivittäisissä toiminnoissa

Muuta:

Kotona asumista tukevat kuntoutustoimet, kotona asumisen palvelut ja tehostetun palveluasumisen palvelut ovat arvoitu ja todettu asiakkaan tarpeisiin sopimattomiksi. Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoksessa vain, jos se on henkilön terveyden tai turvallisuuden kannalta perusteltua, taikka siihen on muu laissa erikseen säädetty peruste.

4 Muut edellytykset asumispalvelun myöntämiseksi ja jatkumiselle

lökkään henkilön tarvitsemista sosiaalipalveluista tehdään kirjallisen tai suullisen hakemuksen johdosta päätös ja myönnetty palvelut järjestetään viipymättä siten, ettei iäkkään henkilön oikeus välttämättömään huolenpitoon vaarannu. Päätös muiden kuin kiireellisten sosiaalipalvelujen myöntämisestä on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun kirjallinen tai suullinen hakemus on tullut vireille. Iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnettyt muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluttua päätöksen teosta. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista § 18.)

Asiakkaan tai hänen asioiden hoitajansa tulee ilmoittaa asumispalvelupaikan vastaanottamisesta viimeistään kolmen arkipäivän kuluessa. Mikäli asiakas tai hänen asioiden hoitajansa kieltäytyy asiakkaan tarpeen mukaan määritellystä asumispalvelupaikasta, asiakkaan jonotus asumispalveluihin päättyy ja asiakkaan tarpeen mukainen palvelu järjestetään muulla tavoin.

Asiakkaan kuulemisesta ja vaikutusmahdollisuuksista asumispalvelujen myöntämisessä noudatetaan erityisesti sosiaalihuoltolaissa, hallintolaissa sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa annettuja säädöksiä. Ikääntyneen, jonka tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki järjestetään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista (sosiaalihuoltolaki § 38).

Pitkäaikainen hoitopaikkaa jonottavien osalta pidetään tarvittaessa asumispalvelujonoa ja laitoshoidononoa. Pitkäaikaista hoitopaikkaa jonottavien sijoitusjärjestys jonossa riippuu kiireellisyysjärjestyksestä. Siinä huomioidaan myös asiakkaan asumiseen ja hoitoon liittyvät erityistarpeet sekä asiakkaan omat toiveet.

Palveluasumisen tai laitoshoidon paikkaa odottavien sijoittamisjärjestystä arvioitaessa huomioidaan seuraavia tekijöitä:

Kotona odottavien kohdalla huomiota kiinnitetään seuraaviin asioihin:

- kodin ulkopuolelle eksyminen

- selkeät vaaratilanteet, kuten tulipaloriski
- nesteen - ja ravinnonsaantia ei pystytä turvaamaan
- omaishoitajan jaksaminen / uupuminen
- aggressiivisuus
- kotihoidon työntekijän pääsyn estäminen kotiin
- yöllinen valvominen / sekavuus
- epätarkoituksenmukaiset asumisolosuhteet

Ympäri vuorokautisessa hoidossa paikkaa odottavien kohdalla huomiota kiinnitetään seuraaviin asioihin:

- tarkoituksenmukainen sijoituspaikka
- toimintakyky ja avun tarve
- terveydellinen tilanne
- jonoon asettamispäivämäärä

Liite 1 Asumispalvelun sisältö

Lyhytaikainen asumispalvelu sisältää seuraavat palvelut yksilöllisen suunnitelman mukaisesti:

- omatoimisuuden ja toimintakyvyn edistäminen
- ympärivuorokautinen hoiva ja huolenpito sekä päivittäisissä toimissa avustaminen
- lääkehoidosta huolehtiminen
- hyvästä ravinnosta ja ravitsemuksesta huolehtiminen
- viriketoiminta
- siivous, pyykinhuolto ym. kodinhoidolliset tehtävät
- turvapalvelut

Tuettu asuminen ja palveluasuminen sisältävät seuraavat palvelut yksilöllisen suunnitelman mukaisesti:

- omatoimisuuden ja toimintakyvyn edistäminen
- päivittäisissä toimissa tukeminen yksilöllisen suunnitelman mukaisesti
- lääkehoidosta huolehtiminen
- ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut yksilöllisen suunnitelman mukaan kotihoidon tukipalvelujen periaatteiden mukaisesti

Tehostettu palveluasuminen sisältää seuraavat palvelut yksilöllisen suunnitelman mukaisesti:

- omatoimisuuden ja toimintakyvyn edistäminen
- ympärivuorokautinen hoiva ja huolenpito sekä päivittäisissä toimissa avustaminen
- henkilökohtaisesta hygieniasta, puhtaudesta ja lääkehoidosta huolehtiminen
- hyvästä ravinnosta ja ravitsemuksesta huolehtiminen
- viriketoiminta
- siivous, pyykinhuolto ym. kodinhoidolliset tehtävät
- turvapalvelut